Voorstelnummer: 588381
Zaaknummer: 766192

Raadsvoorstel

Voorstelnummer: 603459
Zaaknummer: 766192

Houten, 22 november 2022

gemeente Houten

Onderwerp:
Visie cultureel erfgoed

Beslispunten:
1. De Visie Cultureel Erfgoed vast te stellen, waarmee richting wordt gegeven aan de manier waarop de gemeente Houten om wil gaan met cultureel erfgoed.
2. De kosten voor de uitvoering van de visie te dekken uit de reeds beschikbaar gestelde middelen in het Collegeprogramma 2022-2026 onder activiteit 64, 65 en 67.

Samenvatting
De nieuwe Visie op cultureel erfgoed vervangt onze vorige visie Gekoesterd Erfgoed uit 2004. In de nieuwe visie brengen we de basis op orde zodat de gemeente Houten aan haar wettelijke taken voldoet. In deze visie wordt richting gegeven aan de manier waarop de gemeente Houten in de toekomst wil omgaan met haar cultureel erfgoed. Erfgoed is van iedereen. Daarom is een zorgvuldig proces doorlopen om ervoor te zorgen dat de visie aansluit bij de praktijk en behoeften van de inwoners, ondernemers en verenigingen van Houten.

Aanleiding
Onze huidige visie op cultureel erfgoed is gebaseerd op de visie Gekoesterd Erfgoed uit 2004. Deze moet worden geactualiseerd. Daarom is er in 2021 en 2022 een participatietraject geweest op basis waarvan een nieuwe Visie cultureel erfgoed voor de gemeente Houten is opgesteld. Voor deze visie zijn de inwoners van Houten geconsulteerd, is de Raad betrokken en is er samengewerkt met een klankbordgroep die bestaat uit vertegenwoordigers van organisaties uit de gehele gemeente die betrokken zijn bij cultuurhistorie. Dit raadsvoorstel volgt op de ambitie die in het Collegeprogramma is opgenomen om een Visie op cultureel erfgoed vast te stellen, waarbij de basis op orde wordt gebracht. Daarnaast zijn de ambities voor een Houtens Museum en het revolverend fonds meegenomen in de visie als Plusprojecten. Als bijlage 1 is de Visie cultureel erfgoed bijgevoegd.

Beoogd effect
De visie biedt een uitgangspunt om de basis op orde te krijgen zodat de gemeente haar wettelijke taken uit kan voeren. Vervolgens biedt dit de mogelijkheid, wanneer de basis eenmaal op orde is, om nieuwe ambities op dit beleidsterrein te realiseren.

Argumenten per beslispunt
1.1 Deze nieuwe Visie geeft richting aan de manier waarop de gemeente om wil gaan met haar cultureel erfgoed.

In deze visie wordt richting gegeven aan de manier waarop de gemeente Houten in de toekomst wil omgaan met haar cultureel erfgoed. Daarmee vervangt het de oude visie op die gebied uit 2004. Tevens worden voorstellen gedaan om als eerste de basis op orde te brengen waarmee de ambities uit deze visie kunnen worden geëffectueerd.

1.2 Door te zorgen dat de basis op orde is, kan de gemeente haar wettelijke taken uitvoeren.

Momenteel is er binnen team Ruimtelijke Ontwikkeling onvoldoende formatie aanwezig om de wettelijke taken die de gemeente heeft uit te kunnen voeren. Door onder andere het toegankelijk maken van de cultuurhistorische waardenkaart en het actualiseren van het monumentenbestand komt deze basis weer op orde.

Het huidige monumentenbestand is in 2014 vastgesteld en is daarna niet meer geactualiseerd. Bij het actualiseren kan gekeken worden welke monumenten echt belangrijk zijn en op de monumentenlijst moeten blijven staan (monumenten die bijvoorbeeld een ensemble kunnen vormen met ander cultureel erfgoed), welke monumenten kunnen worden toegevoegd (bijvoorbeeld uit de Wederopbouwperiode) en welke monumenten eventueel van de lijst zouden kunnen worden verwijderd.

Ook het beheer van de gemeentelijke collectie van cultureel erfgoed is nu niet geregeld. Op diverse plekken in het gemeentehuis liggen objecten van historisch en archeologisch belang die niet onderhouden worden. De gemeente is verplicht om goed voor deze objecten te zorgen en deze te beheren zodat ze ook voor de toekomst behouden blijven. Hiervoor moet een beheer- en onderhoudsplan worden opgesteld.

De erfgoededucatie wordt momenteel verzorgd door de Archeologische werkgroep die lesprogramma's heeft gemaakt voor de groepen 3 en 4. Daarnaast zijn er ter ondersteuning van het geschiedenisonderwijs voor de groepen 6, 7 en 8 leskisten ingericht. Het verdient aanbeveling om hier een extra impuls aan te geven omdat het belangrijk is dat kinderen al in een vroeg stadium met hun geschiedenis en met cultureel erfgoed in aanraking komen. Ook zou onderzocht moeten worden hoe jeugd beter betrokken kan worden bij het cultureel erfgoed. Als kinderen bewuster worden van geschiedenis, dan kunnen zij beter hun eigen mening vormen. Daardoor kunnen ze keuzes beter onderbouwen. Ook ontwikkelen zij daarmee een eigen identiteit.

1.3 Wanneer de basis eenmaal op orde is, kunnen nieuwe projecten worden opgestart en ambities gerealiseerd.

De Visie biedt mogelijkheden om nieuwe projecten op te pakken en ambities te realiseren (Plusprojecten). Voorwaarde hiervoor is dat de basis op orde is. Dit moet in 2024 gerealiseerd zijn. Dan pas is er ruimte voor nieuwe projecten en ambities. In de Visie zijn voorbeelden gegeven (Plusprojecten) waaruit dan kan worden gekozen. Hiervoor wordt tweejaarlijks een voorstel gedaan. Het betreft hier Plusprojecten die soms binnen de beschikbare formatie en middelen kunnen worden uitgevoerd. In andere gevallen zullen extra middelen nodig zijn. In dat geval wordt dit financiele aspect meegenomen in de afweging of dat Plusproject dan kan worden uitgevoerd.

1.4 In 2023 wordt reeds een onderzoek opgestart naar de mogelijkheden van een Houtens museum.

Het Houtens museum is een ambitie uit het Collegeprogramma 2022-2026. Het Houtens Museum is ook een Plusproject uit de nieuwe visie. We gaan de varianten voor een Houtens museum onderzoeken, met of zonder financiële steun van de gemeente. Bij dit onderzoek wordt zoveel mogelijk aangesloten bij partijen uit de Houtense samenleving. Zoals bijvoorbeeld een initiatief van de Cultuurtafel die in maart 2023 een bijeenkomst organiseert over de mogelijkheden van een Houtens museum. Op deze manier wordt de vraag zo breed mogelijk onderzocht en wordt een zo groot mogelijk draagvlak gecreëerd.

1.5 In 2023 worden spelregels, eisen en randvoorwaarden opgesteld voor een revolverend fonds.

Een andere ambitie uit het Collegeprogramma 2022 – 2026 is het instellen van een revolverend fonds. Het revolvorend fonds is ook een Plusproject in de nieuwe visie. Met een revolverend fonds kunnen leningen aan derden worden toegekend voor initiatieven op het gebied van cultureel erfgoed. Deze budgetten kunnen helpen om initiatieven op het gebied van cultureel erfgoed op te starten. In 2023 worden hiervoor spelregels, eisen en randvoorwaarden opgesteld waaraan moet worden voldaan om een dergelijke lening te kunnen krijgen.

1.6 Wanneer deze visie wordt vastgesteld, hebben wij actuele input voor de Omgevingsvisie op gebied van cultureel erfgoed.

De oude Visie dateert uit 2004 en dient geactualiseerd te worden. Voor de Omgevingsvisie is het belangrijk dat actuele informatie op het gebied van cultureel erfgoed wordt opgenomen. Daarvoor is het belangrijk dat deze nieuwe visie wordt vastgesteld en dat de basis op orde wordt gemaakt. Dan kan onder andere door de monumentenlijst te actualiseren en de cultuurhistorische waardenkaart toegankelijk te maken voor publiek.

Hiermee kan een stap worden gezet om onze cultuurhistorie actueel en toegankelijk te maken zodat anderen met hun ruimtelijke plannen daar rekening mee kunnen houden.

2.1 Om de gemeentelijke wettelijke taken uit te kunnen voeren, is extra formatie nodig.
In de Visie is benoemd welke wettelijke taken de gemeente heeft als het gaat om cultureel erfgoed. Deze taken dienen minimaal uitgevoerd te worden. Met de huidige formatie binnen team RO is dat niet mogelijk. In de bijgevoegde “Monitor monumenten en archeologie 2021 – 2022 Houten" van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (zie bijlage 2) is aangegeven dat de gemeente Houten in vergelijking met andere gemeenten onvoldoende personele capaciteit heeft voor haar taken op het gebied van cultureel erfgoed. Het college heeft dit onderkend en daarom in het Collegeprogramma 2022 – 2026 voorgesteld om structureel budget beschikbaar te stellen om dit te repareren. Daarmee geeft de gemeente Houten invulling aan haar wettelijke verplichting en is een voorbeeld voor anderen.

2.2 De benodigde formatie voor team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving wordt later in beeld gebracht.
Een deel van de taken op het gebied van cultureel erfgoed liggen binnen het team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). Het gaat hierbij om vergunningverlening, toezicht en handhaving. In het beleidskader VTH zijn deze taken met een gemiddelde prioriteit geduid. Om de benodigde formatie voor cultureel erfgoed binnen VTH in beeld te brengen en vervolgens ook beschikbaar te krijgen, wordt voorgesteld dat wij in 2023 beleidsmatig gaan uitwerken hoe wij het nieuwe beleid cultureel erfgoed willen gaan implementeren. Hierbij zal naast toezicht en handhaving ook aandacht zijn voor vergunningverlening. De formatieve gevolgen voor VTH kunnen wij, samen met de effecten van de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging, dan eind 2023 in beeld brengen. Daarvoor komen vervolgens voorstellen voor de begroting van 2024; het is op dit moment nog niet mogelijk de benodigde formatie over dit hele spectrum te overzien.

2.3 Voor invulling van de gemeentelijke taken vanuit het Pact van Ruigenhoek en het Regionaal Actieprogramma Pact van Ruigenhoek is ook extra formatie nodig.
In het collegevoorstel van 18 februari 2022, op basis waarvan het Pact van Ruigenhoek indertijd is ondertekend, is dit aangegeven. Toen is voorgesteld om de taken die volgen uit het Pact op te voeren bij het vaststellen van de Visie Cultureel Erfgoed. Het gaat hierbij om 0,1 fte.

Bij het ondertekenen van het vorige Pact van Ruigenhoek in 2017 – 2022 waren de taken binnen dit werkveld niet formatief geregeld. Hierdoor konden verschillende acties niet worden uitgevoerd waardoor er onvoldoende invloed was op het proces rondom ruimtelijke ontwikkelingen binnen het Werelderfgoedgebied. In de afgelopen twee jaar is er geïnvesteerd in samenwerking met de provincie op dit gebied. Dit heeft ervoor gezorgd dat overleg over ruimtelijke ontwikkelingen binnen de Hollandse Waterlinies constructiever en effectiever wordt gevoerd. Resultaat is dat binnen de grenzen van wat mogelijk is voor ruimtelijke ontwikkelingen, maximaal resultaat wordt geboekt. Voor het nieuwe Pact en het Actieprogramma moet de personele invulling hiervoor worden geregeld en de formatie met 0,1 fte worden uitgebreid. Deze uitbreiding past binnen de extra formatie en beschikbaar gestelde middelen voor de Visie cultureel erfgoed.

Kanttekeningen

Geen.

Participatie

Deze Visie is opgesteld samen met onder andere vertegenwoordigers van de Archeologiewerkgroep Leen de Keijzer en de Monumentenwerkgroep. Met deze partijen wordt samengewerkt om de ambities uit te werken en te realiseren.

Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van welke plekken inwoners van Houten graag bezoeken en karakteristiek vinden, zijn straatinterviews gehouden. Hierbij zijn vooral jonge gezinnen, jongeren en inwoners onder de 60 jaar geïnterviewd. Informatie van deze doelgroepen was nog onderbelicht. Deze interviews zijn gebeurd bij Speelbos Nieuw Wulven, het Oude Dorp en tijdens de Open Monumentendag. Hierbij is onder andere

gevraagd waarom mensen welke plekken bezoeken, wat ze missen in hun gemeente, hoe ze (graag) in aanraking met erfgoed komen en hoe ze erfgoed(locaties) willen beleven.

Er wordt ook een werkgroep samengesteld van mensen die de Open Monumentendag willen gaan organiseren. Hiervoor zijn al drie inwoners van Houten in beeld, maar deze groep wordt uitgebreid. Ook met deze werkgroep wordt samengewerkt.

Daarnaast wordt met Staatsbosbeheer, het Routebureau en met Landschap Erfgoed Utrecht samengewerkt omdat zij óf terreinbeheerder zijn van bijvoorbeeld landschappelijk erfgoed óf een partij zijn die recreatieve routes aanleggen en beheren waarbij meer aandacht kan komen voor ons Houtens erfgoed. Door hierin samen te werken, kan ons erfgoed beter worden ontsloten.

Daarnaast zijn er natuurlijk de eigenaren van de gebouwde monumenten die belangrijk zijn voor het in stand houden van de gemeentelijke en Rijksmonumenten. Zij stellen bijvoorbeeld hun monument open tijdens Open Monumentendag. Met deze eigenaren willen wij meer in contact komen door bijvoorbeeld jaarlijks een bijeenkomst te organiseren waarop monumenteigenaren elkaar kunnen ontmoeten en bijvoorbeeld ook via een lezing informatie kunnen halen.

Daarnaast zijn er veel partijen waarmee wij al samenwerken en die een rol spelen bij het promoten van ons cultureel erfgoed. Bijvoorbeeld met de provincie binnen het Pact van Ruigenhoek, met de VVV Kromme Rijn die inwoners en toeristen informeert over wat wij als Houten te bieden hebben en met Visit Utrecht Region die dat meer voor de gehele provincie en internationaal verzorgt.

Zoals bovenstaand is aangegeven, is er al contact met de Cultuurtafel die in maart 2023 een bijeenkomst gaat organiseren over een Houtens museum. Wij willen als gemeente daar graag bij aansluiten om daarmee zo veel mogelijk mensen te bereiken en ook een zo groot mogelijk draagvlak te creëren.

Financiën en formatie

In het Collegeprogramma 2022 - 2026 is budget gereserveerd voor het uitbreiden van formatie binnen team RO en het jaarlijks organiseren van een Open Monumentendag. Het beschikbare budget is structureel € 60.000 (654204/34303). Dit wordt ingezet voor de volgende onderdelen:

- Organisatie van een Open Monumentendag en een bijeenkomst voor eigenaren van monumenten. Hiervoor is een bedrag van jaarlijks € 7.500 gereserveerd.
- Het overige deel (€ 52.500) wordt ingezet voor formatie binnen team RO. Binnen dit budget is het mogelijk formatie aan te trekken voor een medewerker/ster cultureel erfgoed en voor de invulling van het takenpakket binnen het Pact van Ruigenhoek.

De formatieve gevolgen voor VTH kunnen nu nog niet in beeld worden gebracht. Deze worden, samen met de effecten van de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging, eind 2023 in beeld gebracht. Daarvoor komen vervolgens voorstellen voor de begroting van 2024. Het is op dit moment nog niet mogelijk de formatie over dit hele spectrum te overzien.

Voor het onderzoek naar de verschillende varianten van een Houtens museum is in het Collegeprogramma 2022 – 2026 incidenteel € 25.000 (654204/34733) beschikbaar gesteld. Dat bedrag gaat hier ook voor worden ingezet.

Voor het revolverend fonds is in het Collegeprogramma 2022 – 2026 € 300.000 beschikbaar gesteld, waarbij jaarlijks leningen voor een bedrag van € 20.000 (654204/34733) kunnen worden verstrekt.

De financiële effecten van dit voorstel zijn verwerkt in Begrotingswijziging met nummer 115122.

Voorstelnummer: 588381
Zaaknummer: 766192

Communicatie

Met de partijen die zijn genoemd onder het kopje participatie zal veelvuldig en uitgebreid worden gecommuniceerd over het promoten en onder de aandacht brengen van ons Houtens erfgoed.

Wanneer deze Visie vervolgens door de Raad is vastgesteld, gaan wij daarover via de gemeentelijke kanalen communiceren. Communicatie zal vooral plaatsvinden over activiteiten die wij of anderen organiseren op het gebied van cultureel erfgoed.

Daarnaast is een onderdeel van de basis op orde brengen het toegankelijk maken van informatie die binnen de gemeente bekend is over cultureel erfgoed. Er zijn mijlpalen die extra aandacht verdienen en waarover wij in het bijzonder gaan communiceren.

Het beheer van de gemeentelijke collectie dat moet worden opgepakt en toegankelijk worden gemaakt voor het publiek is een mogelijkheid om hierover te communiceren. Een mijlpaal is bijvoorbeeld de Houtense kano die in Castellum is opgegraven. Deze ligt nu in een depot van de RCE in Lelystad om te worden geconserveerd. Recent zijn afspraken gemaakt om de conservering van de kano in 2023 te starten. Na afronding van de conservering in 2026 kunnen plannen worden gemaakt om de kano tentoon te stellen. Het is belangrijk de Houtenaren mee te nemen in dit proces.

Een Houtens museum is bij uitstek een plek om over ons cultureel erfgoed te communiceren. Er komt onderzoek naar de mogelijkheden voor een museum waarbij zoveel mogelijk andere Houtense partijen worden betrokken.

Met betrekking tot de behandeling van deze Visie in het college en de raad wordt het volgende voorgesteld:
- Na vaststellen van de Visie door het college de Visie cultureel erfgoed te agenderen voor het persgesprek;
- Na vaststellen van de Visie in de raad een persbericht versturen.

Voortgang

Bij het vatstellen van de Erfgoedverordening op 23 januari 2018 is een motie (nummer 15) aangenomen om in 2019 een visie op te stellen hoe wij als gemeente met ons erfgoed om willen gaan. Dit heeft toen twee jaar stilgelegen omdat de medewerkster cultureel erfgoed de gemeente Houten heeft verlaten. In 2021 werd gestart met het opstellen van de nu voorliggende Visie cultureel erfgoed. Deze was vlak voor de verkiezingen gereed. Het oude college vond dat het nieuwe college de mogelijkheid moest hebben om eigen ambities op dit gebied te formuleren. Deze zijn verwoord in het Collegeprogramma 2022 – 2026. Daarom wordt deze visie nu pas aan de raad aangeboden.

Evaluatie

Voorgesteld wordt om tweejaarlijks een plan voor de komende jaren op te stellen waarbij de afgelopen twee jaren worden geëvalueerd. De raad zal deze informatie ook ontvangen.

Houten, 22 november 2022

het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Houten
de secretaris, de burgemeester,

A.J. Barink G.P. Isabella

Voorstelnummer: 588381
Zaaknummer: 766192

Bijlagen

1. Visie cultureel erfgoed
2. Monitor monumenten en archeologie Houten van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

Verantwoordelijke portefeuillehouders college

1e PoHo: Wouter van den Berg
2e PoHo:

603459

Raadsbesluit

Voorstelnummer: 603459

Onderwerp
Visie cultureel erfgoed

De raad van de gemeente Houten heeft het voorstel van het college van burgemeester en wethouders d.d. 22 november 2022 gelezen en besluit:

1. De Visie Cultureel Erfgoed vast te stellen, waarmee richting wordt gegeven aan de manier waarop de gemeente Houten om wil gaan met cultureel erfgoed.
2. De kosten voor de uitvoering van de visie te dekken uit de reeds beschikbaar gestelde middelen in het Collegeprogramma 2022-2026 onder activiteit 64, 65 en 67.

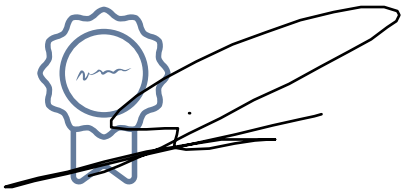
Dit is besloten in de openbare vergadering van de raad op 24 januari 2023.

De raad van de gemeente Houten,
de griffier,



C.M.S. Visser

de voorzitter,



G.P. Isabella